

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Федорченка Ігоря Леонідовича «Морфофункціональна характеристика великого чепця людини в нормі і при перитоніті», яка подається на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 22 – «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 – «Медицина»

Актуальність теми дисертації. Великий чепець відіграє значну роль у боротьбі з інфекцією черевної порожнини завдяки активній міграції та здатності утворювати вал навколо внутрішньочеревного вогнища запалення. Він часто використовується хірургами для підкріплення шлунково-кишкового анастомозу, заповнення порожнистого простору, сприяє гемостазу, ним забезпечують покриття м'яких тканин та проведення перитонізації. Виражена васкуляризація обумовлюють його використання у відновлювально-реконструктивних операціях. Крім того, великий чепець людини, який колись вважався інертною жировою тканиною, наразі визнаний активним імунологічним органом зі складною структурою, яка унікально пристосована для захисту від патогенних мікроорганізмів і травм. Він є джерелом резидентних запальних і стовбурових клітин, які доступні для участі в локальному контролі інфекції, загоєнні ран і регенерації тканин та тісно пов'язаний із судинною системою. Також, великий чепець містить функціональні імунологічні одиниці, які, зазвичай, називають «молочними плямами», що складаються з макрофагів і вкраплених лімфоцитів, які є воротами для проникнення запальних клітин у черевну порожнину у відповідь на інфекцію та травму.

На сьогоднішній день морфофункціональні особливості великого чепця залишаються недостатньо вивченими, тому потребують проведення сучасних методів досліджень з метою встановлення оцінки його будови в нормі і характеру змін при патологічних процесах в черевній порожнині. Отже, тема даного дисертаційного дослідження є актуальною.

Зв'язок теми дисертації з державними чи галузевими науковими програмами. Дисертаційне дослідження є фрагментом науково-дослідної роботи Полтавського державного медичного університету «Морфофункціональне вивчення внутрішніх органів людини та лабораторних тварин в різних аспектах експериментальної медицини», № держреєстрації 0121U108258. Автор є співвиконавцем даної роботи.

Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. У дисертації Федорченка І.Л. використані наступні методи дослідження: соматоскопічний, анатомічного препарування, просвічування на негатоскопі, гістологічний, морфометричний та статистичний.

Мета і 6 завдань, які поставлені для її досягнення чітко сформульовані. Дисертант послідовно виклав встановлені факти, підтвердив їх ілюстративним та цифровим матеріалом, що сукупно є підтвердженням проведених досліджень та полегшують сприйняття матеріалу.

Для проведення дослідження використані 40 препаратів великого чепця померлих людей без патології в черевній порожнині середнього і похилого віку (по 10 чоловіків і 10 жінок кожного віку). Також досліджені 13 гістологічних препаратів великого чепця людей, які померли від запального процесу в черевній порожнині, а саме – розлитого гнійного перитоніту. Забір матеріалу проводився з урахуванням етичних та моральних вимог Токійської декларації, Всесвітньої медичної асоціації, Гельсінської декларації прав людини, Конвенції Ради Європи щодо прав людини і біомедицини, Міжнародних рекомендацій та відповідних законів України («Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини» № 1007-XIV від 16.07.1999 р.); відповідних Законів України згідно наказу МОЗ України № 281 від 01.11.2000 року та Етичного кодексу лікаря України та Етичного кодексу науковця.

Наукова новизна дослідження та отриманих результатів. У дисертаційній роботі розширені наукові дані щодо морфологічної будови великого чепця в людей жіночої і чоловічої статі різної будови тіла у віковому аспекті в нормі та вивчені його структурні зміни при гнійному розлитому перитоніті. Встановлено, що чотирикутна, трикутна і неправильна з однією, двома, трьома і чотирма пасмами форми великого чепця людини не залежать від типу статури їхнього тіла.

Вперше за допомогою соматоскопічного метода дослідження визначена класифікація судинних трактів великого чепця людей середнього і похилого віку. В правій половині великого чепця людей виявлено чотири судинні тракти: центральний, правий медіальний, правий проміжний і правий латеральний. У лівій половині великого чепця наявні три судинні тракти: лівий медіальний, лівий проміжний і лівий латеральний. У кожному судинному тракті великого чепця людей розташована артерія і поодинокі вена. Також, у великих чепцях людей вперше встановлено наявність верхньої, середньої і нижньої артеріальних дуг. Верхня артеріальна дуга великого чепця утворюється при прямому анастомозуванні правої шлунково-чепцевої і лівої шлунково-чепцевої артерій під великою кривиною шлунка.

Вивчені особливості гістологічної структури великого чепця людей середнього і похилого віку в нормі та її перебудови при перитоніті та вперше встановлена індивідуальна топографія «молочних плям» у товщі великого чепця різних типів. Уперше підтверджена трансформація неактивних «молочних плям» в активні, які містять численні лімфоцити, що вказує на їх імунну функцію. Лімфатичні вузли великого чепця при перитоніті реагують потовщенням капсули, заповненням крайової пазухи лімфоцитами.

Практичне значення результатів дослідження. Дисертаційна робота Федорченка І.Л. викличе інтерес хірургів при виконанні оперативних втручань на органах черевної порожнини. Виявлені форми та величини площі великих чепців мають істотне значення при його використанні у

відновлювально-реконструктивній хірургії, як аутотрансплантат при закритті дефекту внутрішніх органів людини.

Отримані результати досліджень щодо особливостей гістологічної будови великого чепця людей при перитоніті розширюють нові наукові дані про його функціональні можливості, підтверджують дані про участь «молочних плям» в імунній відповіді на інфекційні збудники та сприяють у прогнозуванні перебігу перитоніту. Ці дані також можуть бути використані при подальшому вивченні змін структурної організації великого чепця при пухлинних процесах у черевній порожнині людини та завороті його пасма.

Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях.

Дисертант висвітлив основні положення дисертації у наукових роботах: 7 статей у фахових журналах, що затверджені МОН України, одна із них – у виданнях, які включені до переліку міжнародних наукометричних баз, 2 тез науково-практичних конференцій та отримане одне свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір. Дані, що опубліковані в цих роботах, висвітлюють наукові положення, які представлені в дисертаційній роботі.

Результати дисертації апробовані на науково-практичних конференціях з міжнародною участю.

Оцінка змісту та оформлення дисертації, аналіз її розділів.

Дисертація Федорченка І.Л. викладена українською мовою. Структура дисертаційної роботи відповідає чинним нормативним вимогам до оформлення кваліфікаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії та складається з анотації (українською та англійською мовами), вступу, основної частини, яка складається із 5 розділів (огляд літератури, матеріали і методи, 2 розділи власних досліджень, розділ аналізу та обговорення результатів дослідження), висновків, списку використаних джерел літератури (155 найменувань: 4 – кирилицею і 151 – латиницею). Робота містить 21 рисунок і 16 таблиць.

В **анотаціях**, які подані українською та англійською мовами, коротко відображені основні положення дисертаційної роботи.

Здобувачем у **Вступі** обґрунтована актуальність проведеного дослідження, сформульовані мета та завдання, визначені об'єкт та предмет дослідження, зазначені обрані методи дослідження, описані наукова новизна і практичне значення отриманих результатів, вказаний особистий внесок та наведена апробація результатів виконаної наукової роботи.

Розділ I носить назву «Сучасний стан питання морфології великого чепця людини (огляд літератури)» складається із 6 підрозділів. У цьому розділі автор навів літературні дані про розвиток, формування, вікові особливості, форму, метричні параметри і топографію великого чепця людини. Дисертантом наведені дані літератури, в якій описана гістологічна структура і топографічні особливості судин даного анатомічного утворення черевної порожнини та його клінічне значення. Розділ закінчується 6 підрозділом, у якому наведене клінічне значення морфології великого чепця та окреслені окремі дискусійні питання, особливо ті, які стосуються його кровозабезпечення та «молочних плям».

Розділ II «Матеріал і методи дослідження». Складається із 2 підрозділів. У першому із них дана загальна характеристика дослідження, вказано, що препарати для проведення дослідження отримані відповідно договору про співробітництво із патологоанатомічним відділенням КП «Полтавська обласна клінічна психіатрична лікарня ім. О.Ф. Мальцева Полтавської обласної ради» і Полтавським обласним патологоанатомічним бюро. У другому підрозділі описані всі методи, які застосовувалися для дослідження даних анатомічних препаратів. Використані методи відповідають меті та завданням дослідження.

Розділ III носить назву «Анатомія великого чепця жінок і чоловіків у середньому і похилому віці при різних типах статури тіла», складається із 5 підрозділів, в яких дисертант розкриває зовнішню будову великого чепця в жінок і чоловіків у середньому та похилому вікових періодах, описує його форму і метричні параметри у жінок і чоловіків даного віку при мезоморфному, брахіоморфному і доліхоморфному типах будови тіла.

Окремі підрозділи присвячені топографії та морфометрії судин великого чепця в жінок і чоловіків у середньому та похилому вікових періодах. У останньому підрозділі наведене резюме до третього розділу, в якому вказано, що форма великого чепця не залежить від форми будови тіла людей, а їх судинам характерна індивідуальна варіабельність топографії, відсутність стандартних типів їх розгалуження і анастомозування. У правій половині великого чепця людей наявні чотири судинних тракти, а в лівій половині – три судинних тракти. В кожному судинному тракті розташовується одна артерія і одна однойменна вена.

Розділ IV має назву «Гістологічна будова великого чепця людей в нормі та перитоніті» та складається з 2 підрозділів. У першому підрозділі детально писана гістологічна структура великого чепця жінок та чоловіків середнього і похилого вікових періодів у нормі, а у другому – ті ж дані при гнійному перитоніті. У третьому підрозділі наведене резюме до всього четвертого розділу, в якому вказано, що великий чепець у жінок та чоловіків має трабекулярний каркас, який утворений тонкими пучками пухкої сполучної тканини, містить жирову і лімфоїдну тканину та мікросудини. Лімфоїдна тканина великого чепця складається з лімфатичних вузлів і «молочних плям». Лімфатичні вузли відрізняються від «молочних плям» наявністю сполучнотканинної капсули, крайової пазухи та реактивними центрами. Патологічні зміни мікроструктури великого чепця при перитоніті характеризуються наявністю локальних ділянок із запальною інфільтрацією, повнокрів'ям та частковим склерозом артеріальних і венозних мікросудин, інтерстиційним фіброзом сполучної тканини, реорганізацією неактивних «молочних плям» у активні «молочні плями» з численними лімфоцитами, макрофагами та плазмоцитами. Даний розділ ілюстрований фотографіями гістологічних препаратів.

Розділ V «Аналіз та узагальнення отриманих результатів дослідження», засвідчує, що автор дисертаційної роботи узагальнив та інтерпретував отримані дані, проаналізував та співставив їх із даними інших авторів. У

цьому розділі відображені положення, які сформульовані і обґрунтовані у розділах власних досліджень рукопису. За ходом викладення дисертант вступає в наукову дискусію з іншими дослідниками, порівнює свої результати з їхніми даними, що свідчить про його обізнаність у питаннях морфофункціональних особливостей великого чепця людини в нормі і при перитоніті.

Автором сформульовано 7 висновків, які викладені на 4 сторінках, вони відповідають меті та завданням дослідження.

Список використаних джерел подано здобувачем у порядку посилань за ходом тексту рукопису. Проаналізувавши базу використаних джерел рецензованої роботи, можна зазначити, що вона містить достатній спектр класичних джерел наукової літератури. Бібліографічний опис використаних джерел оформлений з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» за Ванкуверським стилем, віднесеним до рекомендованого переліку стилів з розміщенням у структурі рукопису дисертації відповідно «Вимог до оформлення дисертації», що затверджені наказом МОН України № 40 від 12.01.2017 року.

Дисертація містить додатки, в яких наведені список наукових праць здобувача за темою роботи та акти впровадження у навчальних процес медичних закладів вищої освіти України.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Академічні тексти в Полтавському державному медичному університеті проходять перевірку завдяки наявності внутрішньої системи перевірки академічних текстів на наявність запозичень на основі Положення «Про порядок перевірки в Полтавському державному медичному університеті текстових документів – магістерських, кандидатських і докторських дисертаційних робіт, звітів за науково-дослідними роботами, наукових публікацій, навчальної літератури, навчально-методичних видань та засобів навчання на наявність плагіату», що базується на чинному законодавстві України.

Публікації та дисертаційна робота Федорченка Ігоря Леонідовича «Морфофункціональна характеристика великого чепця людини в нормі і при перитоніті» не містить виявлених текстових та інших запозичень, а виявлені збіги є загальноприйнятими фразами і назвами.

Недоліки дисертації щодо її змісту та оформлення. У процесі проведення рецензування даної дисертаційної роботи відмічені такі зауваження:

1. У дисертації зустрічаються орфографічні і стилістичні помилки. Нумерація сторінок дисертації дещо не співпадає зі змістом.
2. Висновки даної наукової роботи дуже об'ємні, їх можна скоротити.
3. У списку використаних джерел зустрічаються наукові праці, які опубліковані більше 20 років тому.

Проте, ці зауваження не знижують наукової цінності дослідження.

При рецензуванні дисертаційної роботи виникли наступні запитання?

1. Поясніть, будь ласка, чим вмотивований Ваш вибір вікових періодів людей при проведенні дослідження великого чепця?
2. Поясніть, будь ласка, чим обумовлено виникнення перитоніту у померлих людей?

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації у практиці. Вважаю доцільним більш широке опублікування результатів даного дослідження у відповідних фахових журналах. Новизна матеріалу дає підстави для використання матеріалів дисертації при написанні підручників та навчальних посібників із відповідної тематики.

Висновок

Дисертація Федорченка І.Л. «Морфофункціональна характеристика великого чепця людини в нормі і при перитоніті» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що має наукову новизну, теоретичне та практичне значення для медицини та вирішує наукову задачу – встановити статеві і вікові відмінності будови великого чепця людини в нормі і при перитоніті.

Дисертаційна робота Федорченка Ігоря Леонідовича за актуальністю, об'ємом, адекватними методами дослідження, науковою новизною і практичним значенням отриманих результатів, обґрунтованістю і достовірністю наукових положень і висновків відповідає Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 12.01.22 №44 та вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом МОН України від 12.01.17 №40 щодо дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина» і може бути подана до офіційного захисту.

Рецензент:

Професор закладу вищої освіти
кафедри хірургії №1 Полтавського
державного медичного університету,
доктор медичних наук, професор

В.І. Ляховський

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу кадрів
З. Г. Бойко

